

Eväitä elämään

Ilman huoltajaa maahantulleiden ajatuksia itsenäistymisestä

Nuorten foorumi 30.10.2021, Helsinki

Aluksi

Tämän raportin sisältö on kasattu Yhdessä Aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE) -hankkeen osatoteuttajien Pesäpuu ry:n ja Diakonissalaitoksen yhdessä järjestämästä Nuorten Foorumista 30.10.2021 Helsingissä. Nuorten Foorumin teemana oli yksin alaikäisenä maahan tulleiden kotoutumisen tuki heidän tullessaan täysi-ikäisiksi nuorten näkökulmasta.

Pesäpuu ry:n Nuorten foorumit ovat nuorilta nuorille suunnattu malli kehittää yhteisesti lastensuojelua ja kuulla nuorten kokemuksia, ajatuksia ja toiveita käsiteltävästä asiasta. Nuoria on aina aktiivisesti mukana suunnittelemassa foorumeiden toteutusta ja teemaa, ja kokemustaustaiset asiantuntijat ja nuoret vetävät foorumipäivät yhdessä.

FOORUMI TARJOAA TILAN vertaiskokemuksille, tunteille ja ajatuksille sekä oman elämän ja arjen tapahtumien jakamiselle.

FOORUMISSA PUHUTAAN ASIOISTA NIIDEN OIKEILLA NIMILLÄ. Ideana on ottaa nuoret aktiivisesti mukaan kehittämään lastensuojelua.

Päivän mittaiset foorumit ovat toiminnallisia työpajoja, joiden aikana käytetään aikaa tutustumiseen, työskennellään yksin, pareittain ja pienryhmissä sekä syödään lounasta ja välipalaa.

Foorumit suunnitellaan yhteistyössä etukäteen (aihe, tila, ruoka, turvallisuus, vapaaehtoisuus) vastaamaan osallistujien tarpeita. Työskentelyä motivoi se, kun puhutaan nuorten itsensä nostamista asioista ja se, että nuoret kokemusasiantuntijat toimivat foorumin vetäjinä. Taustatahojen aikuiset tarjoavat tuen, resurssit ja turvallisuuden.

JOKAINEN FOORUMI ON OMANLAISENSA KOKONAISUUS. Peruselementit ovat pysyviä, mutta käsiteltävät teemat ja toimintatavat vaihtelevat osallistujajoukon mukaan. Foorumit dokumentoidaan hyvin sekä kirjallisesti että visuaalisesti.

Päivän aikana esiin nousseet ajatukset ja kokemukset on kirjattu ylös tähän raporttiin, jotta niihin voi palata vielä päivän jälkeenkin. Raportin lopussa on tilaa myös omille muistiinpanoille. Erityisesti haluamme kiittää rohkeita ja viisaita nuoria, jotka olivat kanssamme työskentelemässä ja jakoivat meille arvokkaita kokemuksiaan sekä toivat esiin tärkeitä näkökulmiaan.

Hennu, Jemina, Roosa ja Fanny

Päivän kulku

Foorumipäivän aamu aloitettiin yhteisellä aamupalalla, jonka jälkeen kävimme läpi päivän ohjelman, pelisäännöt ja käytimme aikaa tutustumiseen. Jokainen sai tehdä itselleen mieleisensä nimikyltin, jonka jälkeen esittäydymme toisillemme kertoen itsestämme nimikylttiemme avulla.

Varsinainen työskentely aloitettiin aamupäivällä pienryhmissä. Pienryhmien tehtävänä oli rakentaa kuvitteellinen tilanne, skenaario. Ryhmät saivat itse päättää, mitä itsenäistymiseen liittyvää asiaa tilanne koski, ketä kuvitteelliseen tilaisuuteen osallistui, millaisia nämä tyypit olivat ja mikä tilanteen tavoite nuoren näkökulmasta oli. Skenaariotyöskentelyn etuna on, että sen avulla nuoret pystyvät nostamaan esiin näkemiään ja tunnistamiaan tarpeita, toiveita ja odotuksia kuvitteelliseen tilanteeseen.

Kuvitteellisen tilanteen rakentamisen etuna on myös se, että sitä eivät sido tietyt rajat vaan se vapauttaa mielikuvituksen ja luovan ongelmanratkaisun.

Nuorille skenaariotyöskentely pienryhmissä on hyvä tapa vaihtaa ajatuksia vertaisten kanssa omista itsenäistymiseen liittyvistä kokemuksista. Näistä kokemuksista voidaan sitten siirtää ajatuksia, tunteita ja toiveita kuvitteelliseen tilanteeseen, säilyttäen kuitenkin nuoren asiakkuuteen ja verkostoon liittyvät tiedot tunnistamattomina. Skenaarioissa myös yhdistyy useamman nuoren ajatukset.

Työskentelyssä rakennettiin ensin lähtöasetelma: Kuka tai ketkä, missä, koska ja miksi? Nuorille annettiin vapaat kädet rakentaa kuvitteellisen nuoren taustat ja tarpeet, sen lisäksi he saivat määritellä tilanteessa paikalla olevat työntekijät ja mahdolliset muut ihmiset, sekä näiden ihmisten väliset suhteet ja motivaatiot. Kun oli määritelty, ketä on paikalla, annettiin ryhmissä skenaariolle tavoite. Sen jälkeen nuorten oli määrä lähteä rakentamaan kuvitteellista tilannetta kohti sitä, että sille annettu tavoite toteutuisi.

Aamupäivän jälkeen söimme yhdessä lounasta. Lounaan jälkeen pienryhmät tutkivat aiemmin rakentamaansa kuvitteellista skenaariota. Skenaarioihin oli noussut esiin paljon erilaisia rakenteellisia haasteita ja nuoret saivatkin tehtäväkseen ottaa kuvitteellisen taikasauvan, ja sen avulla muuttaa skenaariot niin, että ne palvelisivat parhaiten alaikäisenä yksin maahan tulleita nuoria mahdollisimman hyvin.

Päivän loppuksi vielä jäähdyteltiin fiiliksiä toivoon ja unelmiin liittyvällä työskentelyllä, jossa nuorten annettiin valita itselleen tilaa koristaneista mehikasveista yksi, jonka ruukun he saivat koristella niin, että se kotiin vietyinä muistuttaisi heitä heidän unelmistansa ja toivon merkityksestä. Pesäpuun kokemustaustainen työntekijä oli myös laatinut mehikasveille hoito-ohjeen nuorten mukaan. Suloinen mehikasvien hoito-ohje löytyy myös tämän raportin lopusta.

Ali

Ali on 18-vuotias nuori, joka asuu tällä hetkellä perheryhmäkodissa, mutta on itsenäistymässä ja muuttamassa omilleen Tuusulaan.

Skenaariossa Ali tapaa sosiaaliohjaajaansa Petteriä.

Alia stressaa tällä hetkellä Migri-asiat, perheenyhdistäminen, pysyvän oleskeluluvan saaminen ja lukion viimeisen vuoden opinnot. Petteri ei osaa auttaa häntä Migri-asioissa, siksi Ali toivoo saavansa sosiaaliohjaajien apua.

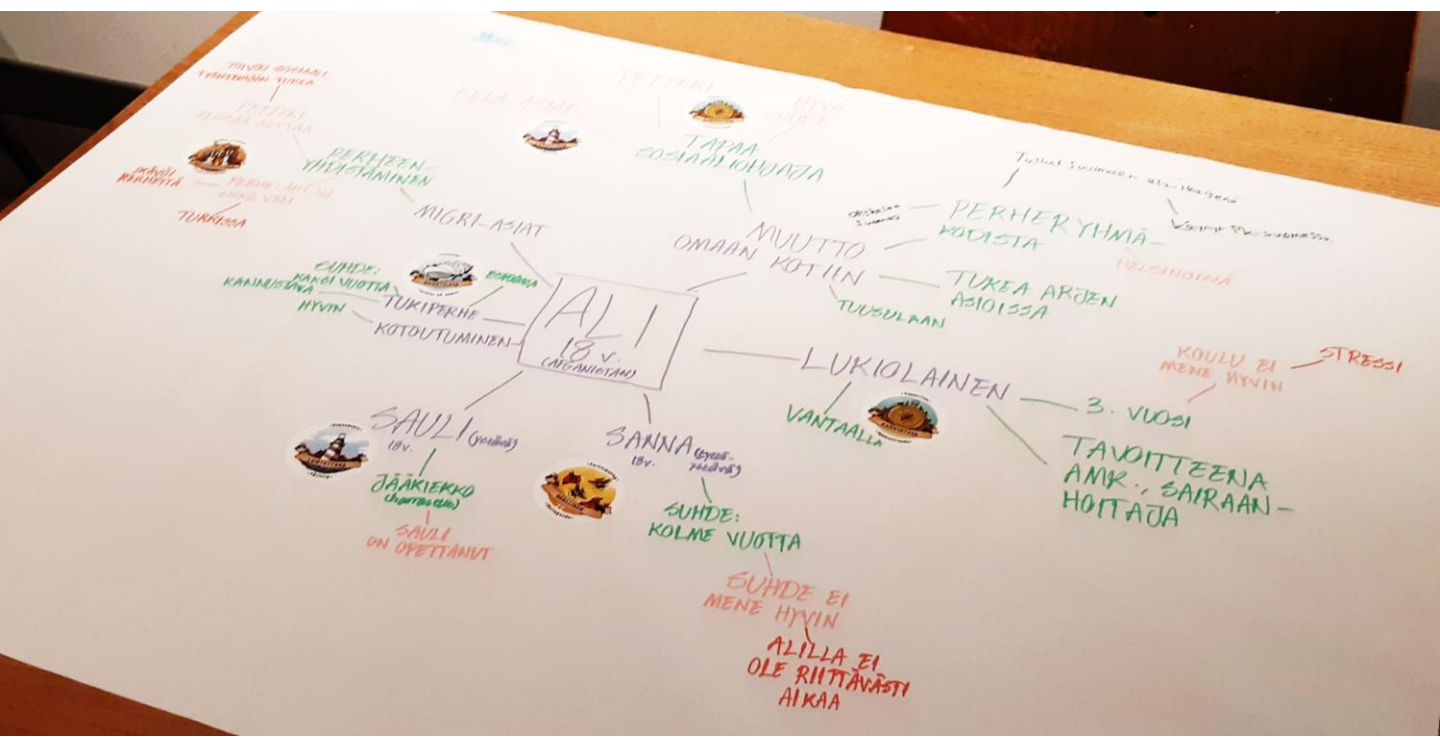
Koulu ei ole mennyt hyvin, koska hänellä on niin paljon stressiä, hänellä on ikävä perhettään, joka on Turkissa, eikä hän ole saanut pysyvää oleskelulupaa. Hän tarvitsee apua arjen asioissa.

Alin perheeseen kuuluu äiti, isä, sisko ja veli. Ali on joutunut heistä eroon ja tullut Suomeen yksin alaikäisenä. Ali on asunut Vantaalla perheryhmäkodissa, lisäksi hänellä on ollut tukiperhe 2 vuotta. Tukiperhe on Espoossa. Suhde tukiperheeseen on hyvä.

Alilla on tyttöystävä Sanna, jonka hän on tavannut lukiossa, he ovat seurustelleet 3 vuotta. Suhde ei mene hyvin, sillä Alilla on paljon isoja ja stressaavia sekä aikaa vieviä asioita tällä hetkellä. Tyttöystävä ei osaa tukea Alia.

Alilla on hyvä ystävä Sauli, joka on opettanut häntä luistelemaan ja pelaamaan jääkiekkoa. He ovat saman ikäisiä.

Alin tulevaisuuden tavoitteet ovat: valmistua lukiosta ja päästä opiskelemaan ammattikorkeakouluun sairaanhoitajaksi, sekä saada pysyvä oleskelulupa ja perheensä suomeen. Ali on opiskellut suomea ja käynyt peruskoulua Suomessa.

Saara

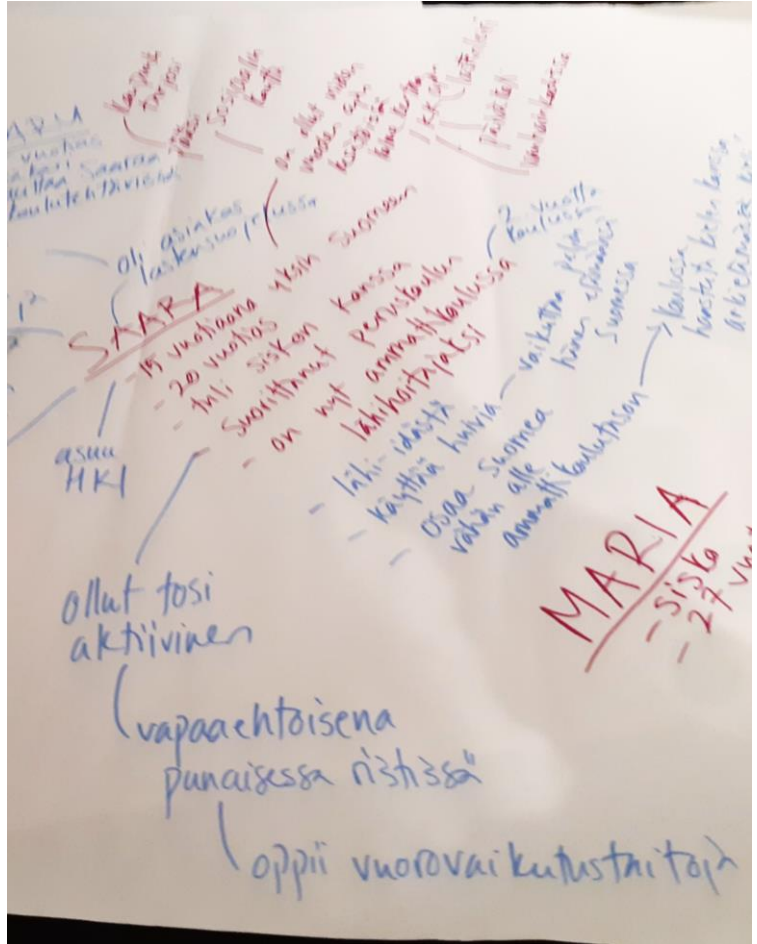
Skenaarion päähahmo on 20-vuotias Saara, joka on tullut turvapaikanhakijana Suomeen 15-vuotiaana. Saaran juuret ovat lähi-idässä, josta hän muutti Suomeen yhdessä 27-vuotiaan Maria-nimisen siskonsa kanssa. Tällä hetkellä Saara opiskelee ammattikoulussa lähihoitajaksi toista vuotta ja asuu Helsingissä. Hän käyttää uskonnollisista syistä huivia, mikä vaikuttaa paljon hänen elämäänsä Suomessa.

Hän on käynyt peruskoulun ja osaa suomea vähän alle ammattikoulutason. Peruskoulussa häntä kiusattiin. Koulussa kielitaito on hänelle haaste, mutta arjessa se ei ole ongelma. Erityinen haaste hänelle on puhekielen hallitseminen, sillä koulussa hän opiskelee kirjakieltä.

Saara sai oleskeluluvan, kun oli ollut kaksi vuotta Suomessa. Hän muutti ensin asumaan vastaanottokeskukseen ja sitten muutti siskonsa kanssa asumaan. Saara muutti ryhmäkotiin ja tuli lastensuojelun asiakkaaksi, kun sisko muutti toiseen kaupunkiin. Hänellä ei ole Suomen kansalaisuutta.

Saaran saadessa oleskeluluvan, kaupungin sosiaalityöntekijä teki hänelle kolme vuotta kestävästä kotoutumissuunnitelman. Ensi kuussa kotoutumissuunnitelma loppuu. Tällä hetkellä Saaralla ei ole enää samaa sosiaalityöntekijää, sillä nyt hänen asioitaan hoitaa jälkihuollon sosiaalityöntekijä. Nykyinen sosiaalityöntekijä auttaa virallisten asioiden hoitamisessa, mutta ei ole muuten kovin merkittävä tuki Saaran elämässä. Sosiaalityöntekijä auttaa Saaraa hänen kuvataide- ja valokuvausharrastuksessa antamalla hänelle 400 € harrastustukea vuodessa.

Jälkihuollon sosiaalityöntekijän lisäksi Saarella on sosiaaliohjaaja, jota hän tapaa viikoittain. Sosiaaliohjaaja on merkittävämpi tuki hänen elämässään kuin virallinen sossu. Saarella on Suomessa kummiperhe, johon kuuluu perheen äiti Taru ja 16-vuotias kummiveli Antti. Kummiäiti on 45-vuotias lääkäri, joka auttaa Saaraa koulutehtävien kanssa.

[illegible]

Skenaarion tavoitteena oli löytää Fannille työ- tai koulupaikka sekä lisää ystäviä.

Fanni on opiskellut Aikuisten Perusopetuksessa, ja haluaa nyt hakea jatkokoulutusta. Perusopetuksessa Opo esittelee erilaisia opiskelumahdollisuuksia ja kertoo, miten kouluun haetaan. Fanni on valmistunut perusopetuksesta hyvin arvosanoin.

Fanni haluaa myös kesätyön, joka liittyisi haettuun koulutukseen jotenkin. Sosiaali tulee Fannin mukaan Ohjaamoon, jossa tehdään CV sekä työhakemus, muistuttaa vahvuuksista hakemusta kirjoittaessa. Ohjaamossa on tarjolla työpaikkoja, joita haetaan. Sosiaali tulee myös TE-toimistoon.

Fanni on edelleen yksinäinen, sillä vertaisia ei oikein löydy, jotka olisivat kotoisin samasta maasta. Mitään palveluistakaan ei saa omalla kielellä. Suomen kulttuuri hämmentää aika ajoin vielä 6 vuoden asumisen jälkeen. Se tulee esiin väärinkäsityksinä sekä suomalaisten ystävyyksien pitämisen tai syventämisen haasteina.

Vamos!-toiminnasta löytyy kuitenkin tukihenkilö, joka on myös yksin maahan tullut, mutta ei Tšetšenalainen. Sieltä Fanni saa seuraa, vertaistukea ja esimerkkiä. Sosiaali tarjoaa Fannille myös ryhmätoimintaa, mutta Fanni ei halua. Oli kuitenkin kiva, että kutsuttiin. Fanni aloittaa myös kirjaklubin, josta saa ystäviä. Sosiaali maksaa kirjaklubin kustannukset.

Fanni pitää yhteyttä Tšetšeniassa asuvaan perheeseen netissä, kirjein, videopuheluin ja ihan soittamalla. Aika-ero on onneksi hyvin pieni. Fanni ei saa kuitenkaan mennä tapaamaan perhettä Tšetšeniaan, koska hänellä on pakolaistatus. Perheen jälleen yhdistäminen on hankalaa.

Lopuksi Fanni saa opiskelupaikan, ja sitä kautta myös ystäviä. Jatkossa hän haluaa kertoa omaa tarinaansa eteenpäin. <3

Nuorten kehittämisajatukset

Tarvitaan kokonaisvaltaista linjausten ja palveluiden uudistamista, niin että Migri ja kotouttamisprosessit eivät olisi niin pitkiä.

Asioita pitäisi käsitellä tapauskohtaisemmin ja yksilölähtöisemmin, sekä monimuotoisemmin. Perheenyhdistämiseen ja kansalaisuuden saamiseen liittyvät prosessit nähtiin epätasa-arvoisina ja kestoltaan epäinhimillisinä.

Lakimuutos, jonka mukaan jälkihuolto-oikeus/oikeus aikuistumisen tukeen säilyisi vielä sen jälkeen, kun on saanut Suomen kansalaisuuden.

Alle 30-vuotiaille opiskeleville nuorille riittävää taloudellista tukea ilman velvoitetta nostaa opintolainaa. Tuki kattaisi vuokran, ruoan sekä muut tarvikkeet ja harrastuksen.

Tukihenkilö ja -perhetoiminta on merkittävää sosiaalista tukea sekä konkreettista arjen tukea.

Lisää suunnitelmallisuutta maahanmuuttajien työllistymiseen, esim: luomalla kiintiöitä maahanmuuttajataustaisille. Yksin maahan tulleiden kanssa työskentelevät voisi tehdä yhteistyötä yritysten kanssa. Työntekijä voisi ottaa yhteyttä yrityksiin, ja kertoa, että heillä on työtä etsiviä nuoria, saako tulla töihin. Tai yritykset ottaa yhteyttä eri toimijoihin, jotka työskentelevät näiden nuorien kanssa ja tarjota työtä.

Vertaistuki on tärkeää! Oman tarinan kertominen koetaan tärkeäksi, ja tietysti se, että joku sen kuuntelee. Esimerkkejä samasta tilanteesta tulevilta ja sitten taas ymmärrystä niille, jotka eivät tule samasta tilanteesta.

Nostoja skenaarioista

Syrjintä ja rasismi

”Lopettakaa rasismi ja arvostakaa kokemusta.” Nuoret toivat ilmi korkeaa työmoraaliaan ja osaamistaan, mutta töihin ei oteta etnisen taustan tai suomen kielen aksentin vuoksi. He haluavat, että ensisijaisesti keskitytään siihen, vastaako kokemus ja osaaminen työtehtävää, sitten vasta mietitään kieltä ja yhteisöön sopimista, jonka varjolla harjoitetaan liian usein syrjintää.

Syrjimisen poistamiseksi nuoret unelmoivat, että pakotetaan kaikkien silmille linssit, joiden läpi kaikki ihmiset näyttäivät samanarvoisilta. Meillä olisi siis syytä viestiä kansallisesti laajasti ja yhteisesti rasismien vastaisesti ihmisoikeuksien puolesta.

Kulttuurien törmäytys

Kielitaidon kehittymistä tukee ammattikoulun tarjoamat lisäkurssit ja tapahtumat kielitaidon parantamisesta kiinnostuneille opiskelijoille, mutta kotouttamisen pitäisi olla kokonaisvaltaisempaa kuin pelkkä kielten opiskelu.

Ennakkoluuloja nuoria kohtaan pitäisi karsia ja kulttuurien yhteensovittamiseksi pitäisi tehdä enemmän. Nuorten ei pitäisi joutumaan unohtamaan omaa kulttuuriaan. Kotoutuminen olisi monimuotoisempaa, kun saisi muuttaa kaupungeista maaseudulle.

Nuoret kaipasivat kotoutumisen tueksi kulttuurikursseja tai puheenvuoroja. Tarvetta olisi niin Suomen kulttuurin oppimiselle, kuin suomalaisille muiden kulttuurin kertomisesta. Kulttuurien jakamiseen voisi olla kursseja, tai yksittäisiä puheenvuoroja vaikka ammattilaisille, koululuokille tms. Kokemusasiantuntijoita voisi hyödyntää kertomassa omista kulttuureista.

Yksinäisyys ja ystävyssuhteet

Nuorten keskusteluissa ja skenaarioissa nousi toistuvasti esiin myös riippaisevalla tavalla heidän kokemansa yksinäisyys. Ratkaisuksi nuoret ideoivat paikkaa, jossa voi saada ystäviä, myös kantasuomalaisista. Nuoret rakensivat yhteen skenaarioista ”Ystävien talon”, johon voi tulla kaikki ystäviä etsivät kulttuurista riippumatta ja jossa olisi tarjolla tekemistä ja kahvia. Ystävyys taloa mainostetaan palveluissa ja mediassa. Jos tuo kaverin mukaan toimintaan, saa jonkun pienen palkinnon, kuten vaikka leffalipun tai herkkuja.

Muistilista ammattilaiselle

☐ Verkostot käyttöön

→ Nuorilla saattaa olla elämässään samaan aikaan monia asioita meneillään, ammattilaisten täytyy työskennellä yhdessä voidakseen auttaa!

☐ Puutu rasismiin!

→ Nuoret kohtaavat hurjasti syrjintää ihonvärinsä ja taustansa vuoksi. Aseta nollatoleranssi kaikelle rasistiselle viestinnälle, puheelle ja ennakko-olettamille! Sen kenellä on valtaa, tulee puuttua.

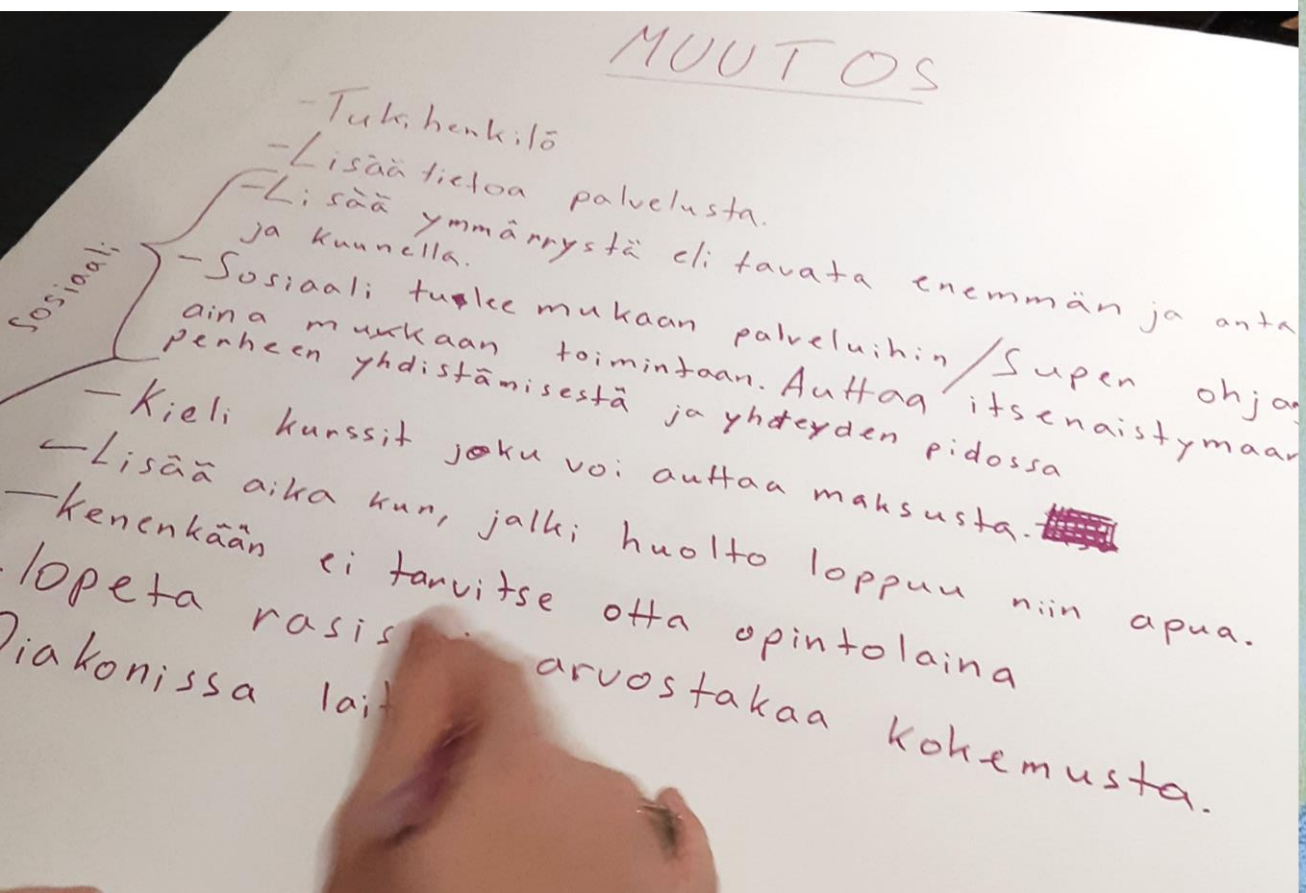
☐ Huolehdi sosiaalisista suhteista ja verkostoista!

→ Moni nuori kokee syvää yksinäisyyttä. Luodaan kohtaamispaikkoja, joissa voi rennon tekemisen merkeissä tutustua toisiin!

☐ Lähde mukaan tueksi

→ Järjestelmä on monimutkainen ja byrokraattinen, ethän jätä nuorta pärjäämään sen keskelle yksin!

☐ Ole kiinnostunut!

Nuoren tarina

Foorumissa eräs nuori esitteli meille tarinaansa, jonka hän oli kirjoittanut auki. Hänen luvallaan julkaisemme raportissa myös hänen kokemuksensa:

Tulo Suomeen ja suomen kielen opiskelu

Olin hyvin nuori saapuessani Suomeen ja muistan päällimmäisenä tunteena pelon. Tulin maahan, jossa koin suurta yksinäisyyttä. Kaikki minulle oli uutta ja vierasta, enkä kyennyt käsittämään kaikkea ympärilläni tapahtuvaa. Kun ihmisille ei ole tarvittavaa kielitaitoa, niin on vaikeaa kommunikoida ja tuoda omia tarpeita esiin. Pahinta oli kuitenkin epätietoisuus ja epävarmuus omasta tilanteestani, saanko jäädä turvaan Suomeen vai lähetetäänkö minut takaisin vaaraan. Lisäksi minulla ei ollut sosiaalista turvaverkkoa, joka olisi auttanut ja tukenut minua tässä kaikessa. Kaikki tämä vei minulta paljon energiaa ja voimavaroja, enkä kyennyt näkemään eteenpäin elämässäni.

Opintoni Somaliassa olivat hyvin vähäiset ja ne koostuivat lähinnä alakoulun alkeista ja uskonnollisesta kasvatuksesta. Ensimmäiset varsinaiset kokemukset opiskelusta sain Kuopiossa oltuani Suomessa kaksi viikkoa. Opiskelin suomen kielen alkeiskurssilla. Opittuani hieman suomen kieltä, koin ensimmäistä kertaa, että en ollut mykkä. Koin suurta helpotusta, kun kykenin käsittämään mitä ympärilläni tapahtui. Se sai minut tuntemaan, että olin olemassa ja näkyvä yksilö. Samalla sain takaisin hieman pystyvyyden tunnetta ja, että voin itse vaikuttaa omaan elämään. Suomen kieleni vahvistuttua aloin hahmottamaan paremmin mitä haluan ja kykenin suunnittelemaan elämääni paremmin.

Mehikasvien hoito-ohje

Hei, olen mehikasvi!

Kiitos, kun saan tulla kotiisi. Luotan sinuun, että osaat pitää minusta huolta. Annan kuitenkin muutaman vinkin, jotta voimme kukoistaa yhdessä.

Esi-isäni ovat tottuneet selviytymään rankoissakin olosuhteissa kuivuuden keskellä, niinpä minullekin on kehkeytynyt selviytymiskeinoja. Varastoin esimerkiksi kaiken saamani hoivan, tässä tapauksessa veden, hyvään talteen ja voin hyödyntää sitä tippa tipalta pidempiäkin aikoja. Ethän siis kastele minua turhan usein, kerralla kunnolla riittää n. 2vko välein. Varsinkin talvikausina saatan selvitä kuukaudenkin vedettä. Kastelethan multaani, en pidä päälleni roiskuvasta vedestä. Maltti on valttia, liika juominen saa minut huonovointiseksi, niin kuin monen muunkin.

Supervinkki kasteluun: Jos lehteni ovat pinkeät, kaikki on hyvin. Jos taas löllöt ja roikkuvat, tarvitsen vettä.

Pidän valosta, kesäisin ihan auringossakin on kiva köllää. Voit sijoittaa minut ikkunalaudalle, tai muun valonlähteen läheisyyteen.

Joskus yksinäisyys vaivaa, pidän siitä, kun minulle jutellaan. Saan hengitysilmastasi hiilidioksidia, ja vastapalvelukseksi siitä tuotan sinulle happea. Yhteistyössä on voimaa!

Koristele minut kotiisi sopivaksi, haluan tuottamani hapen lisäksi tuottaa sinulle myös iloa. <3

Omat muistiinpanot:

Kiitos!